

УДК 631.115.8

Галич Ю.А.

аспірант кафедри економіки підприємства
Полтавської державної аграрної академії**ОБСЛУГОВУЮЧІ КООПЕРАТИВИ ПРИ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАДАХ**

Стаття присвячена дослідженню ефективності створення та функціонування обслуговуючих кооперативів на сільських територіях. Здійснено аналіз проблем та перспектив розвитку обслуговуючих кооперативів при сільських громадах. У результаті проаналізованих досліджень сформовані позитивні та негативні сторони створення кооперативних спілок, саме при сільських громадах, та визначено цілі їх формування.

Ключові слова: обслуговуючі кооперативи, кооператив, село, сільська громада, господарства населення, аграрний сектор.

Галич Ю.А. ОБСЛУЖИВАЮЩИЙ КООПЕРАТИВ ПРИ СЕЛЬСКИХ ОБЩИНАХ

Стаття посвящена исследованию эффективности создания и функционирования обслуживающих кооперативов на сельских территориях. Осуществлен анализ проблем и перспектив развития обслуживающих кооперативов при сельских общинах. В результате проанализированных исследований сформированы положительные и отрицательные стороны создания кооперативных союзов, именно при сельских общинах, и определены цели их формирования.

Ключевые слова: обслуживающие кооперативы, кооператив, село, сельская община, хозяйства населения, аграрный сектор.

Galych I.A. SERVICE COOPERATIVES OF RURAL COMMUNITIES

This article is intended to research the establishment and functioning of service cooperatives in rural areas. The analysis of the problems and prospects of the service cooperatives in silkyh communities. As a result, the analyzed studies formed the positive and negative aspects of the creation of cooperative unions, it is in rural communities and set goals for their formation.

Keywords: service cooperatives, cooperative, village, rural communities, farms, agricultural sector.

Постановка проблеми. Дослідити та проаналізувати доцільність створення обслуговуючих кооперативів при сільських громадах, визначити перспективи розвитку даної форми господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку кооперативів при сільських громадах присвячені наукові праці Л. М. Климюка, Н. І. Степаненка. Аспекти розвитку та функціонування досліджували О. Д. Підгородецький, В. В. Зіновчук, О. Рубай та інші.

Постановка завдання. Стаття присвячена дослідженню, яке дасть об'єктивну оцінку доцільності об'єднання господарств населення в обслуговуючі кооперативи для зростання матеріального добробуту населення та розвитку сільських територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Господарства населення забезпечують понад 60% валового виробництва сільськогосподарської продукції, а отже, вони є основними постачальниками овочів, фруктів, молока та м'яса. Однак на ринку такі господарства мають низьку конкурентоздатність через неможливість формування достатньо великих за обсягами партій належної якості продукції. Як наслідок в аграрному секторі спостерігається витіснення дрібних товаровиробників агрохолдингами, які мають достатньо ресурсів для використання інноваційних технологій виробництва, через це втрачаються можливі доходи селян.

З огляду на те, що переважна більшість мешканців сільських територій зайнята у сільськогосподарському виробництві, одним із перспективних способів реалізації основного завдання сільських громад є сприяння забезпеченню соціально-економічного добробуту своїх членів, значну частину яких становлять дрібні сільгосптоваровиробники. Подальший їх розвиток та механізми трансформації вимагають високого ступеню розвитку сфери аграрного сервісу як сукупності видів діяльності, що обслуговують процес виробництва та доведення до кінцевого споживача товарів аграрного походження, а також забезпечують ефективне функціонування процесу на всіх його стадіях [1].

Одним із альтернативних шляхів, що дасть змогу забезпечити розвиток аграрного сектору з урахуванням інтересів селян та водночас дасть поштовх до перспективи розвитку села та сільських територій в цілому є розвиток кооперативного руху на селі. Дане угруповання потрібно розглядати не лише як спосіб підвищення рівня конкурентоспроможності продукції дрібних виробників сільськогосподарської продукції, але й як економічну основу розвитку місцевих громад та підвищення рівня активності та дохідності сільських жителів.

У перекладі з латинської термін «кооперація» означає співробітництво. Трактують його в економічній літературі є безліч, проте найбільш узагальненим, на нашу думку, є таке: кооператив є підприємством корпоративного типу, створеним шляхом добровільного об'єднання матеріальних внесків і зусиль сільськогосподарських товаровиробників-власників (громадян та юридичних осіб), організацій демократичного управління і поділу ризику й доходів відповідно до участі в господарській діяльності цього підприємства [2]. У принципах кооперації відображені такі людські цінності, як свобода, демократія, взаємодопомога, економічна відповідальність, турбота про суспільство та інші, які роблять її привабливою для людей різних сфер діяльності [3].

Важливим напрямом розбудови аграрного сектору економіки є розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Проте на сьогодні за обсягами та якістю надання послуг вони не задовольняють зростаючих потреб виробників сільськогосподарської продукції та її споживачів. Адже понад 60 відсотків трудомісткої сільськогосподарської продукції повсякденного споживання – картоплі 99%, овочів 88%, фруктів 87%, молока 82% та м'яса 60% виробляється в особистих селянських і фермерських господарства та фізичними особами – сільськогосподарськими товаровиробниками, які не мають постійно діючих каналів реалізації такої продукції, особливо у віддалених від приміської зони селах, згодуються худобі або псується. Частина її потрапляє до кінце-

вих споживачів, але через посередників, або продається селянам на стихійних ринках [4].

Процес кооперування є надзвичайно важливим для всіх сільськогосподарських виробників незалежно від форм власності та організаційно-правових форм господарювання. Водночас у сучасних умовах найбільшої актуальності обслуговуюча кооперація набуває для господарств населення і, зокрема, тих, які приєднали до своїх земельних ділянок виділені їм земельні частки. Особливо актуальною для цих господарств є проблема обробітку значно розширених земельних ділянок та реалізації виробленої продукції. З огляду на вищезазначене, питання, пов'язані з визначенням сучасного стану і ролі обслуговуючих кооперативів у функціонуванні господарств населення, зумовили необхідність даного дослідження [5].

Розвиток кооперації є логічним етапом розбудови ринкової економічної системи у сільському господарстві та одним із шляхів комплексного розвитку сільських територій. У зв'язку з цим у світовій практиці широкого розвитку набуло кооперування у сферах, що надають послуги сільськогосподарському виробнику в організації таких процесів, як збут і переробка виробленої продукції, матеріально-технічне забезпечення та інші види обслуговування виробництва шляхом створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Через систему кооперативів, що належать безпосередньо сільгоспвиробникам, реалізується понад 50 відсотків продукції молочарства в Бельгії, Великобританії, Польщі, а у Нідерландах, Австрії та Данії ця частка сягає 95 відсотків. Практично 90 відсотків молокозаводів у країнах Європейського Союзу та Північної Америки є кооперативними. Через свої кооперативи фермери продають понад 60% оливкової олії в Іспанії та Греції, 69% м'яса у Фінляндії, 72% фруктів та овочів у Бельгії, 95% вирощених квітів у Нідерландах, понад 50% зерна у Франції та Австрії зберігається на кооперативних елеваторах, що належать не посередникам, а сільгоспвиробникам.

Основними організаційно-економічними передумовами виникнення обслуговуючих кооперативів при сільських громадах виступають:

- трансформаційні процеси в аграрному секторі економіки;
- підвищення конкуренції в ринковому середовищі;
- формування інфраструктури аграрного ринку;
- отримання сільськогосподарськими товаровиробниками земельних і майнових паїв;
- відсутність стартового капіталу в приватних сільськогосподарських товаровиробників;
- незадовільний стан їх матеріально-технічної бази;
- високі кредитні ставки як на сезонні, так і на довгострокові цілі;
- виникнення значної кількості посередників між виробниками і кінцевими споживачами сільськогосподарської продукції;
- диспаритет цін на промислову та сільськогосподарську продукцію та ін. [7].

Проаналізувавши законодавчі та нормативно-правові акти перешкод на шляху розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, можна стверджувати, що спостерігається:

- ігнорування владою проблем дрібних сільськогосподарських товаровиробників, незважаючи на їхній значний внесок у виробництво більшості видів сільськогосподарської продукції;
- слабкість інституційної бази для сільськогосподарської кооперації;
- слабкість соціального кооперативного капіталу;
- неов'язковість при виконанні зобов'язань перед кооперативом;
- низький рівень довіри у суспільстві;
- фінансова незабезпеченість правових актів;
- відсутність стимулів для самоорганізації населення у кооперативи;
- слабка зацікавленість місцевих органів влади.

Об'єднання в кооперативні угруповання допоможе певною мірою відродити «життя», зацікавити людей у більш продуктивному виробництві продукції, створить відповідні перспективи для подальшого розширення і можливо комплексного виробництва продукції. Комплексний аналіз всіх переваг і недо-

ПОЗИТИВНІ	ВНУТРІШНІ		НЕГАТИВНІ
	<p style="text-align: center;">Сильні сторони:</p> <ol style="list-style-type: none"> Створення нових робочих місць. Створення умов для формування великотоварних партій овочевої продукції, підвищення її якісних показників. Зменшення витрат на засоби захисту рослин за рахунок їх оптової закупівлі. Забезпечення збільшення доходів за рахунок реалізації овочевої продукції, що тим самим сприяє їх стійкому розвитку сільської території. Зменшення витрат на технологічні послуги, оскільки вони надаються за ціною, яка не перевищує собівартості; Забезпечення соціальної захищеності та інтеграції селян. Оптимальне використання робочих потужностей. 	<p style="text-align: center;">Слабкі сторони:</p> <ol style="list-style-type: none"> Потрібно інвестувати значну суму коштів для закупівлі матеріально-технічного обладнання. Перекопати населення територіальної громади у ефективності створення СОК. Незначний досвід у галузі створення кооперативів. Відсутність ефективно організованих оптових ринків та біржової торгівлі у великих містах. 	
	S	W	
	<p style="text-align: center;">Можливості:</p> <ol style="list-style-type: none"> Залучення сторонніх фінансових інвестицій під колективну гарантію членів СОК. Розширення спектру запропонованих послуг. Зацікавлення населення територіальної громади до вступу в СОК. Вихід на нові ринки збуту продукції. Започаткування виробництва високоякісної продукції під власною торговою маркою. 	<p style="text-align: center;">Загрози:</p> <ol style="list-style-type: none"> Погодно-кліматичні умови, що можуть завадитичасному виконанню графіків поставок продукції. Нестабільність законодавчо-правової бази в Україні. Недостатній рівень розвитку кооперативного сегмента аграрних ринків. Підвищення цін на енергоресурси, низький рівень закупівельних цін. 	
	O	T	
	ЗОВНІШНІ		

Рис. 1. SWOT-аналіз кооперації господарств населення

ліків з урахуванням можливих перспектив і загроз наведений на рис. 1.

Для розробки в Україні ефективної політики розвитку села важливо враховувати досвід реформ спільної аграрної політики ЄС, наслідком якої стало домінування розвитку сільських територій над іншими її завданнями. Це становить основу для формування західноєвропейської моделі сільського розвитку, головними орієнтирами для якої є якісне життя середовище, сильно диверсифікований аграрний сектор, продовольча безпека та екологічний добробут. Якщо Україна прагне отримати шанс приєднатися до ЄС, їй необхідно показати бажання та спроможність адаптувати свою політику, у тому числі й аграрну, до стандартів ЄС. Аграрна політика ЄС постійно змінюється, але вектор цих змін чітко простежується. Україні потрібно навчитися передбачати такі зміни та вже сьогодні починати курс наближення своєї аграрної політики до принципів нової САП. Лише за умови проведення ринково-орієнтованої політики, направленої на розвиток сільських територій, охорону навколишнього середовища та безпеку продуктів харчування, стане можливим стимулювання розвитку сільського господарства в Україні, підвищення рівня життя сільського населення. Сучасна аграрна політика України перебуває в процесі структуризації та становлення. Тому вона здатна перетворитися на політику стимулювання розвитку сільського господарства та підготовки аграрного сектору до членства в ЄС [8].

Одним з альтернативних шляхів розвитку кооперації господарств населення є підтримка з боку державного сектору економіки, яка буде виражатися в складових, котрі наведені на рис. 2.

Висновки з проведеного дослідження. Об'єднання господарств населення в сільськогосподарські кооперативи є одним із основних шляхів розвитку їх ефективності та продуктивності господарювання. Головною умовою відродження й розвитку господарств населення є створення економічних, організаційних та соціальних умов для забезпечення селян роботою, а також розвитку сільських територій.

Стимулювання розвитку сільськогосподарської кооперації дасть можливість оптимізувати витрати дрібних товаровиробників на придбання засобів виробництва, доступ до агросервісних послуг, ефективне використання каналів збуту, організації зберігання, переробки, сортування та пакування продукції, дозволить підвищити доходи малих форм господарювання на селі, стимулювати селян до виробництва конку-

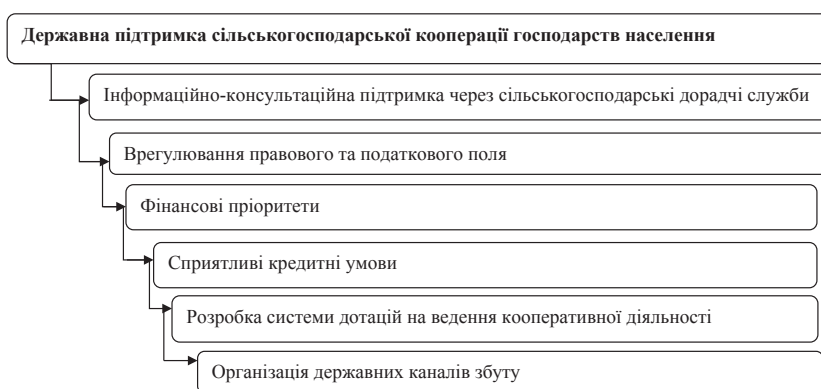

Рис. 2. Складові державної підтримки господарств населення

рентоспроможної продукції. Правильна організація та об'єднання спільних зусиль у кооперативні спілки господарств населення забезпечить соціальну стабільність сільського населення, створить нові робочі місця і, як наслідок, підніметься рівень соціальної інфраструктури сільських територій і доходів населення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Климюк Л.М. Кооперативи при сільських громадах як основа формування сільського капіталу на селі [Електронний ресурс] / Л.М. Климюк, Н.І. Степаненко, Т.В. Швець // Електронний каталог – 2005 – Режим доступу : <http://mts.asu.lt/mtsrbid/article/download/685/711>.
2. Зіновчук В.В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В.В. Зіновчук. – К. : Логос, 2001. – 254 с.
3. Іваницький І. Теоретичні аспекти розвитку сільськогосподарської кооперації [Електронний ресурс] / І. Іваницький, О. Рубай // Науковий каталог Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2009 – Режим доступу : [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?c21com=2&i21dbn=ujrn&p21dbn=ujrn&image_file_download=1&image_file_name=pdf/vlnau_econ_2013_20\(1\)_20.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?c21com=2&i21dbn=ujrn&p21dbn=ujrn&image_file_download=1&image_file_name=pdf/vlnau_econ_2013_20(1)_20.pdf).
4. Програма розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України на 2013-2020 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.coop-union.org.ua/?page_id=1063.
5. Підгородецький Д.О. Обслуговуюча кооперація та її роль у функціонуванні господарств населення Житомирщини / О.Д. Підгородецький // Вісник Житомирського агроєкологічного університету. – 2011. – № 2(29), Т. 2. – С. 243-252.
6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Орлик О.В. Сільськогосподарська кооперація в умовах ринкових перетворень в аграрному секторі економіки / О.В. Орлик // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 3(7). – С. 207-213.
8. Гоголь Т.В. Становлення Спільної аграрної політики Європейського Союзу та регулювання розвитку сільських територій / Т.В. Гоголь // Електронний каталог – 2011 – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej15/txts/12GTVRST.pdf>.